

Věc C-43/22

**Shrnutí žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce podle čl. 98 odst. 1
jednacího řádu Soudního dvora****Datum doručení:**

18. ledna 2022

Předkládající soud:

Sąd Najwyższy (Polsko)

Datum předkládacího rozhodnutí:

22. prosince 2021

Stěžovatel:

Prokurator Generalny (Generální prokurátor, Polsko)

Ostatní účastníci řízení:

D. J., D[X]. J., E. J., S. J.

Wojewódzkie Pogotowie Ratunkowe w K. (Vojvodská záchranná služba v K., Polsko)

Předmět řízení před vnitrostátním soudem

Mimořádná stížnost proti rozsudku, jímž byla přiznána náhrada nemajetkové újmy způsobené smrtí osoby blízké

Předmět a právní základ předběžné otázky

Posouzení, zda je v souladu s unijním právem postup, kdy je k civilnímu soudu vyššího stupně na dobu určitou nebo neurčitou delegován soudce na základě kritérií, která nebyla zveřejněna, s možností zrušit tuto delegaci soudce kdykoliv a bez odůvodnění.

Článek 267 SFEU

Předběžné otázky

1. Musí být čl. 19 odst. 1 druhý pododstavec a čl. 5 odst. 1 až 3 Smlouvy o Evropské unii (dále jen „SEU“) ve spojení s článkem 47 a čl. 51 odst. 1 Listiny základních práv Evropské unie (dále jen „Listina“) vykládány v tom smyslu, že brání vnitrostátní právní úpravě, podle níž ministr spravedlnosti členského státu může na základě kritérií, která nebyla zveřejněna, jednak delegovat soudce k civilnímu soudu vyššího stupně příslušnému k projednávání věcí v oblasti unijního práva, a to na dobu určitou či neurčitou, a jednak kdykoli zrušit tuto delegaci soudce na základě rozhodnutí, které neobsahuje odůvodnění?

2. V případě kladné odpovědi na první otázku: musí být čl. 19 odst. 1 druhý pododstavec a čl. 5 odst. 1 až 3 SEU ve spojení s čl. 47 a čl. 51 odst. 1 Listiny vykládány v tom smyslu, že vnitrostátní soud, který projednává opravný prostředek proti rozhodnutí soudu, členem jehož senátu je soudce delegovaný způsobem uvedeným v první otázce, má povinnost z moci úřední posoudit, zda tento soud je nezávislý a nestranný rovněž v případě, kdy projednáváná věc nespadá do působnosti unijního práva?

3. V případě kladné odpovědi na druhou otázku: musí být čl. 19 odst. 1 druhý pododstavec a čl. 5 odst. 1 až 3 SEU ve spojení s článkem 47 a čl. 51 odst. 1 Listiny vykládány v tom smyslu, že ukládají soudu členského státu povinnost zrušit pravomocné soudní rozhodnutí vždy, když zjistí, že projednávání věci se účastnil takto delegovaný soudce a soud s jeho účastí nebyl nezávislý a nestranný, a to prostřednictvím takového opravného prostředku jako je mimořádná stížnost, který slouží k napadení pravomocných rozhodnutí, nebo důsledky takového porušení spadají do procesní autonomie členského státu?

Relevantní ustanovení unijního práva

Článek 19 odst. 1 druhý pododstavec a čl. 5 odst. 1 až 3 SEU

Článek 47 a čl. 51 odst. 1 Listiny

Relevantní ustanovení vnitrostátního práva

Konstytucja Rzeczpospolitej Polskiej (Ústava Polské republiky), článek 45, čl. 178 odst. 1 a článek 179;

Ustawa – Prawo o ustroju sądów powszechnych (zákon o organizaci obecných soudů), článek 77;

Kodeks postępowania cywilnego (občanský soudní řád), článek 1, čl. 379 bod 4, čl. 386 § 2 a články 398¹³, 398¹⁵ a 398²¹;

Ustawa o Sądzie Najwyższym (zákon o Nejvyšším soudu), čl. 1 bod 1 písm. b), čl. 26 § 1, čl. 89 § 1, čl. 91 § 1 a čl. 95 bod 1;

Stručný popis skutkového stavu a řízení

- 1 Rozsudkem ze dne 18. října 2017 Sąd Apelacyjny (odvolací soud) zamítl odvolání podané oběma stranami řízení proti rozsudku Sądu Okręgowego (krajský soud) ze dne 9. března 2016, jímž byla uložena žalované, Wojvodské záchranné službě v K., povinnost zaplatit každému z žalobců: D. J., D[X]. J., Ł. J. a S. J. částku ve výši 100 000 polských zlotých (PLN) spolu se zákonnými úroky ode dne 7. srpna 2013 až do zaplacení, jakožto náhradu nemajetkové újmy způsobené smrtí osoby blízké, I. J., jejímž právním základem je čl. 446 § 4 ve spojení s články 23 a 24 kodeksu cywilnego (občanský zákoník).
- 2 Mezi členy senátu soudu, který vydal výše uvedený rozsudek, byli: J. K. a J. N. – soudci odvolacího soudu, kteří vykonávají funkci soudce u odvolacího soudu, a A. P. - P. – soudce krajského soudu pověřený výkonem povinností soudce odvolacího soudu ode dne 1. listopadu 2016 na dobu neurčitou.
- 3 Mimořádnou stížnost proti rozsudku odvolacího soudu podal na základě čl. 89 § 1 ve spojení s čl. 115 § 1 a 1a zákona o Nejvyšším soudu generální prokurátor, přičemž podání této stížnosti odůvodnil nezbytností zajistit soulad se zásadou demokratického právního státu, který naplňuje zásady sociální spravedlnosti, a výše uvedený rozsudek napadl v celém rozsahu.
- 4 Generální prokurátor namítá, že vydáním napadeného rozhodnutí došlo k porušení principů, jakož i práv a svobod člověka a občana stanovených v Ústavě Polské republiky, a to zprvve tím, že bylo rozhodnuto, že přiměřeným odškodněním náležejícím žalobcům je částka ve výši 100 000 PLN pro každého z nich, přestože přetrhání rodinných pout mezi členy rodiny bylo způsobeno smrtí I. J. v důsledku deliktu spáchaného zaměstnancem Wojvodské záchranné služby v K. a přiznané částky nesplňují požadavek kompenzační povahy odškodnění, a zadruhé tím, že nebyla zohledněna právní a skutková situace žalobců, která vznikla v důsledku deliktu spáchaného zaměstnancem Wojvodské záchranné služby v K., a nebyla zvažena možnost přiznat jim odškodnění v plné uplatňované výši tj. v částkách ve výši 200.000 PLN. Generální prokurátor rovněž namítá, že došlo ke zjevnému porušení hmotného práva tím, že byla chybně vyložena příslušná ustanovení občanského zákoníku, a proto byl přijat závěr, že přiměřeným odškodněním náležejícím žalobcům jsou částky ve výši 100 000 PLN a vyšší částky jsou nepřiměřené.
- 5 V reakci na mimořádnou stížnost žalobci navrhli, aby jí bylo v plném rozsahu vyhověno a aby byla žalované uložena povinnost nahradit jim náklady řízení. Naopak žalovaná na stížnost reagovala tak, že navrhla, aby byla zamítnuta coby neopodstatněná a aby byla v její prospěch přiznána náhrada nákladů řízení.

Stručné odůvodnění žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce

- 6 Potřeba předložit Soudnímu dvoru právní otázky formulované v předkládacím rozhodnutí vyplývá z toho, že v senátu soudu, který vydal napadené rozhodnutí,

zasedal soudce pověřený výkonem povinností u soudu vyššího stupně na dobu neurčitou na základě čl. 77 § 1 bodu 1 zákona o organizaci obecných soudů. Tato potřeba přitom vznikla v důsledku vydání rozsudku Soudního dvora ze dne 16. listopadu 2021, Prokuratura Rejonowa w Mińsku Mazowieckim a další, C-748/19 a C-754/19, EU:C:2021:931, jehož body 72, 73, 81, 82, 83, 88, 90 a výrok byly citovány v předkládacím rozhodnutí.

- 7 V tomto kontextu vznikají pochybnosti především ohledně toho, zda závěry vyplývající z textu rozsudku ve věci C-748/19, pro něž bylo podkladem trestní řízení, mají být vztaženy také na situaci soudců delegovaných podle čl. 77 § 1 bodu 1 zákona o organizaci obecných soudů, kteří rozhodují v občanskoprávních věcech.
- 8 Vzhledem k tomu, že uvedený rozsudek byl vydán na základě žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce předložené předkládajícím soudem rozhodujícím v trestní věci, závěry v něm obsažené nemohou být přímo aplikovány na situaci delegovaných soudců, kteří rozhodují v občanskoprávních věcech – už jen s ohledem na skutečnost, že byly formulovány v důsledku posouzení souladu vnitrostátní právní úpravy s článkem 6 odst. 1 a 2 směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2016/343 ze dne 9. března 2016, kterou se posilují některé aspekty presumpce nevinny a právo být přítomen v trestním řízení před soudem. Současně, vedle zjevných rozdílů mezi trestním řízením a řízením občanskoprávním, je tomu tak mj. proto, že v občanskoprávním řízení ministr spravedlnosti, který je zároveň generálním prokurátorem, nemá pravomoc nad jednou ze stran řízení (odlišně je tomu v trestním řízení, kde má pravomoc nad veřejným žalobcem).
- 9 Výše uvedené vyvolává pochybnosti, zda rozhodnutí Soudního dvora ve věci C-748/19 může být vztaženo na situaci soudce, který je pověřen výkonem povinností u soudu vyššího stupně příslušného k projednávání občanskoprávních věcí v oblasti unijního práva za podmínek stanovených v čl. 77 § 1 bod 1 zákona o organizaci obecných soudů – kdy toto ustanovení nevyžaduje uvedení kritérií zásadních pro rozhodnutí o delegaci ani jejich zveřejnění. Podobná otázka vzniká s ohledem na okolnost, že soudce pověřený výkonem povinností u soudu vyššího stupně příslušného k projednávání občanskoprávních věcí v oblasti unijního práva vzhledem k čl. 77 § 4 zákona o organizaci obecných soudů může být stejně jako delegovaný soudce rozhodující v trestních věcech, na něž se vztahuje unijní právní úprava, odvolán bez předchozího oznámení, a to na základě rozhodnutí ministra spravedlnosti, které nemusí obsahovat odůvodnění.
- 10 V případě kladné odpovědi na první otázku je třeba určit důsledky konstatování skutečnosti, že ustanovení upravující delegaci – ve výše uvedeném rozsahu – jsou v rozporu s unijním právem. Jedná se především o to, zda vnitrostátní soud, který projednává opravný prostředek proti rozhodnutí soudu, členem jehož senátu byl delegovaný soudce, má povinnost z moci úřední posoudit, zda tento soud je nezávislý a nestranný rovněž v případě, kdy projednáváná věc nespadá do působnosti unijního práva.

- 11 Rozsudek napadený v původním řízení byl soudem vydán v rámci sporu o náhradu nemajetkové újmy způsobené smrtí osoby blízké, přičemž uplatňování tohoto druhu nároků není na úrovni unijních právních předpisů upraveno. Je třeba zohlednit, že podkladem pro rozsudek Soudního dvora ve věci C-748/19 byla vzhledem k účinnosti směrnice 2016/343 věc s unijním prvkem. Z tohoto důvodu výše uvedené rozhodnutí Soudního dvora podle názoru Sądu Najwyższego (Nejvyšší soud) nemůže být přímo vztaženo na situaci delegovaných soudců, kteří nejenže rozhodují v řízení jiného druhu (tj. občanskoprávní řízení), ale současně také ve věcech, které nespádají do působnosti právních norem vzniklých v rámci legislativního procesu Evropské unie.
- 12 Kdyby v rámci odpovědi na první otázku Soudní dvůr konstatoval, že rovněž soudci delegovaní za podmínek čl. 77 § 1 bodu 1 zákona o organizaci obecných soudů, jež rozhodují v občanskoprávních věcech, nesplňují záruky nezávislosti a nestrannosti, vyvstává otázka, jaké důsledky je třeba z toho vyvodit, je-li napadené rozhodnutí vydané v občanskoprávní věci, která nespádá do působnosti unijních právních předpisů. V takovém případě důvodné pochybnosti vzbuzuje zejména otázka, zda vnitrostátnímu soudu projednávajícímu opravný prostředek proti rozhodnutí soudu, členem jehož senátu je soudce delegovaný výše uvedeným způsobem, může být uložena povinnost zkoumat z moci úřední, zda je tento soud nezávislý a nestranný. Zásada procesní autonomie členských států totiž může vést k závěru, že to vnitrostátní právo má určovat, zda a v jakém rozsahu je tato otázka předmětem přezkumu odvolacího soudu, včetně mj. toho, zda je v tomto případě nezbytná námitka účastníka řízení.
- 13 Navíc v případě kladné odpovědi na takto formulovanou druhou otázku vzniká pochybnost ve vztahu k přípustnosti zrušení rozsudku, na jehož vydání se podílel soudce delegovaný na základě čl. 77 § 1 bodu 1 zákona o organizaci obecných soudů, prostřednictvím takového opravného prostředku, jako je mimořádná stížnost. V tomto ohledu vyvstává zejména otázka, zda uložit vnitrostátnímu soudu projednávajícímu takový opravný prostředek povinnost zrušit pravomocný rozsudek vždy, když je konstatováno, že se takto delegovaný soudce účastnil projednávání věci, a proto soud s jeho účastí nebyl podle názoru Soudního dvora nezávislý a nestranný.
- 14 Mimořádná stížnost je institutem výjimečné povahy, jehož konstrukčním prvkem je vymezení účelu této stížnosti jako prostředku, jež má vyloučit z oběhu soudní rozhodnutí zatížená vadami, jež jsou zásadního významu ve světle zásady demokratického právního státu, který naplňuje zásady sociální spravedlnosti. Úlohou konkrétního ústavního přezkumu prováděného Sądem Najwyższym (Nejvyšším soud) v důsledku podání mimořádné stížnosti není vyloučit z oběhu veškerá vadná rozhodnutí, ale pouze ta, jež porušují základy společenské smlouvy představující pilíř demokratického právního státu, který naplňuje zásady sociální spravedlnosti, tudíž rozhodnutí týkající se konkrétní podoby vztahů mezi jednotlivcem a veřejnou mocí nebo důstojnosti subjektivizovaného jednotlivce. Zjištěná porušení ve vztahu k této zásadě proto musí být natolik závažná, aby odůvodňovala zásah do věci rozsouzené. Institut mimořádné stížnosti tím, že

umožňuje v případě její důvodnosti zrušení pravomocného rozsudku, představuje výjimku z ústavního principu stability pravomocných soudních rozhodnutí. Z tohoto důvodu samotné vydání rozhodnutí, které je ve zjevném rozporu s právním řádem, ještě neodůvodňuje jeho zrušení za účelem dosažení souladu s principem demokratického právního státu, jelikož se někdy stává, že za konkrétních skutkových okolností je třeba dát přednost ústavní hodnotě právní jistoty, jejímž inherentním prvkem je ochrana věci rozsouzené (*res iudicata*), která slouží k ochraně stability a právní moci soudních rozhodnutí a právních vztahů na základě nich utvářených.

- 15 Tento princip stability pravomocných soudních rozhodnutí představuje důležitou hodnotu rovněž v právním řádu Evropské unie. Je považováno za důležité, aby s ohledem na váhu věci rozsouzené, stabilitu práva a právních vztahů, jakož i řádný výkon spravedlnosti, soudní rozhodnutí, která se po vyčerpání možných procesních prostředků nebo po uplynutí lhůt stanovených pro tyto procesní prostředky stala konečnými, již nemohla být zpochybněna. Unijní právo tudíž vnitrostátnímu soudu neukládá, aby nepoužil vnitrostátní procesní pravidla přiznávající rozhodnutí povahu zakládající překážku věci rozsouzené i přesto, že by to umožnilo napravit porušení unijního práva dotčeným rozhodnutím (rozsudky: ze dne 1. června 1999, *Eco Swiss*, C-126/97, EU:C:1999:269, body 46 a 47; ze dne 16. března 2006, *Kapferer*, C-234/04, EU:C:2006:178, body 20, 21 a 24).
- 16 V unijním právu zároveň platí zásada účinnosti (*effet utile*), z níž vyplývá povinnost plné aplikace tohoto práva ve všech členských státech, jakož i záruka procesní ochrany práv, jež jednotlivcům z tohoto práva plynou. Ve světle této zásady by unijní právo mělo být uplatňováno z moci úřední, aniž by bylo nutné, aby se na ně odvolával účastník řízení v rámci jím formulovaných námitek.
- 17 Specifickým doplňkem zásady účinnosti je koncepce procesní autonomie členských států. Tato doktrína, tradičně formulovaná v rozsudcích Soudního dvora ze dne 16. prosince 1976, *Rewe-Zentralfinanz a Rewe-Zentral*, 33/76, EU:C:1976:188 a *Comet*, 45/76, EU:C:1976:191, předpokládá, že při neexistenci unijních norem je věcí vnitrostátního právního řádu určit soudy příslušné k rozhodování a stanovit procesní podmínky pro stížnosti, jejichž účelem je zajistit ochranu práv, která občanům členských států vyplývají z přímo účinného unijního práva.
- 18 S ohledem na výše uvedené vznikají pochybnosti, zda podání mimořádné stížnosti proti pravomocnému rozhodnutí vydanému v občanskoprávní věci, která nespadá do působnosti unijního práva, na jehož vydání se podílel soudce pověřený výkonem povinností u soudu vyššího stupně podle čl. 77 § 1 bodu 1 zákona o organizaci obecných soudů, by mělo - v případě, že Soudní dvůr konstatuje analogicky jako v rozsudku ve věci C-748/19, že takový soudce nespĺňuje záruky nezávislosti a nestrannosti - vést k nutnosti tento rozsudek zrušit. V tomto případě je především třeba objasnit, zda má vnitrostátní soud, který přezkoumává takový prostředek, jako je mimořádná stížnost, z moci úřední a v každém případě zrušit

pravomocné rozhodnutí soudu, členem jehož senátu byl takto delegovaný soudce, nebo zda je v tomto případě možné určit důsledky takového porušení podle vnitrostátního práva v rámci výše uvedené procesní autonomie členského státu.

PRACOVNÍ DOKUMENT